

N:o 40.

Af herr **von Stapelmohr**, om meddelande af nya bestämmelser
angående utöfvande af läkareverksamhet och handel med
läkemedel.

Genom åtskilliga tid efter annan under senare delen af 1600-talet utgifna kongl. författningar synes handeln med läkemedel blifvit ett privilegium för apotekarne, hvilka fingo sig ålagda vissa förpligtelser beträffande sättet för läkemedlens beredning, beskaffenheten af dertill afsedda ämnen och de pris, för hvilka läkemedlen skulle hållas allmänheten till handa med mera. Collegium medicum erhöll bemyndigande att hafva inseende öfver apotekarne och deras »officinas» och att genom årliga visitationer vaka öfver att apotekarne noggrant fullgjorde sina skyldigheter. Straff stadgades äfven för den, som olofligen ingrep i apotekareyrket och sålde läkemedel af vissa slag.

Samtidigt med att apoteksväsendet ordnades och delvis i samma författningar, som rörde apotekarne, meddelades äfven bestämmelser om läkareverksamheten och om obehörigt utöfvande deraf.

I »Kongl. Maj:ts förnyade nådiga privilegium för apotekaresocieteten uti Sverige och dess underliggande provinser mot de af qvacksalvare och andre slike inritade missbruk af den 28 juni 1683», har Kongl. Maj:t »för att hålla Collegium medicum uti dess autoritet och apotekarne vid deras egentliga profession och rättighet» förklarat, »det dem förutan, under hvad titel, sken och pretext, det ock vara må, inga qvacksalvare, okulister, bråcksnidare, operatörer och materialister skola understå och fördrista sig att sälja några sådana medicinska saker, som uti Kongl. Maj:ts privilegio den 10 april 1675 stå specificerade och egentligen höra till apoteken, hvarken hemligen uti husen eller uppenbarligen dem, som

Bih. till Riksd. Prot. 1895. 1 Saml. 2 Afd. 1 Band. 17 Häft. (N:is 40—48.) 1

detta i synnerhet tillkommer, till men och prejudice i deras näring och handtering vid straff och konfiscation af alla deras varor tillgörandes», hvarjemte Kongl. Maj:t tillagt: Thy blifver härmed en gång för alla på det allvarligaste budet och befaldt, att alla slika qvacksalvare och landsstrykare skola härifrån staden och riket afhållas och ingen under hvarjehanda pretext tillåtas att smörja på gemene man sina förfalskade och bedrägliga kompositioner mången till stor skada och helsans förlust vid onåd och straff ofvan förmäldt är.»

»Kongl. Maj:ts medicinalordningar af år 1688 eller privilegier, som Kongl. Maj:t förunnat Collegium medicum» innehålla straffbestämmelser för obehörigt utöfvande af läkareverksamhet och olaglig handel med läkemedel. I 19:de punkten af denna förordning säges det bland annat: »Ingen apothekare måste låta sig bruka till praktiserande, det vare sig utom eller inom hus, mycket mindre gesällen, så att han inga patienter sig påtager att besöka, ej heller dem till sig i huset vänjer dersammastädes att rådfråga sig, fast mindre genom sina utskickade dem betjena låter; — — — i vidrigt fall böte den, som dermed beträdes, första gången 50 daler silfvermynt, halfparten till Coll:ii med. fiscum och det öfriga till de fattiga; beslås någon andra gången dermed, vare förfallen till dubbelt.»

Straff för olaga handel med läkemedel finnes utsatt uti 31:sta punkten, som innehåller: »Och på det att god ordning måtte handhafvas, bör man också hafva uppsigt på kryddkrämare, att desamma icke handla med sådana saker, som dem icke egnar och bör; och emedan Vi äfven fördenskull Våre apothekare förbudit att intet införskrifva utifrån medicamenta composita, ty bör också mycket mindre sådant någon kryddkrämare tillstädjas, eftersom slikt intet hörer till hans profession och han sig på sådant intet förstår; kunnandes genom konfusioner i det fallet mångahanda skador härröra; fördenskull vele Vi ock, att ingen kryddkrämare må hafva eller låta finna hos sig i dess bod till salu det ringaste compositum medicamentum, chymicum eller galenicum, såsom theriak, mithridat, orvietan etc.; skulle han finnas öfverträda sådan Vår ordning, då böte en sådan första gången 50 daler silfvermynt och sedermera förfares efter nämnda 19:de punkts innehåll.»

Förbudet för apotekare att befatta sig med läkarepraktik ändrades i viss mån genom »Kongl. Maj:ts resolution och förklaring den 1 augusti 1698 angående mål beträffande Collegium medicum, apotekaresocieteten och barberareembetet.» Denna resolution angifver äfven i 5:te punkten hvilka varor, som det, enligt 31:sta punkten i medicinalordningen, tillkommer endast apotekare att försälja, nemligen »venena, abortiva, opiata,

anodyna, confortantia etc. — — — — eller slike medicinalsaker, det vare sig medicamenta composita eller simplicia eller chymica eller galenica, som egentligen höra till apotheken, och kryddkrämare i anledning af andra orters bruk icke tillkommer för hvarjehanda dervid förelöpande missbruk och oredor att föryttra och försälja.»

Straff för försäljning, utlemnande till annans begagnande eller utbudande till annan af veterligen förfalskade läkemedel, de der för människans lif eller helsa farliga äro, finnes bestämdt i 22 kap. strafflagen.

Det här ofvan utsatta bötesbelopp af 50 daler silfvermynt motsvarar, enligt i kongl. brefvet den 20 december 1776 bestämd evalveringsgrund, 12 kronor 50 öre i gällande myntslag.

Under den långa tid, som förflutit sedan förenämnda privilegier och resolutioner meddelades, hafva såväl den medicinska vetenskapen och läkareverksamheten som ock apoteksväsendet utvecklats och gjort sådana framsteg, att det med fullt fog kan sägas, att de i privilegierna och resolutionerna gifna bestämmelser, hvilka ännu qvarstå och hvilka hufvudsakligen hafva till syfte att till skydd och båtnad för allmänheten ordna och begränsa läkareverksamheten och apoteksväsendet, icke vidare på tillfredsställande sätt fylla ändamålet.

En del af de i 5:te punkten af Kongl. Maj:ts resolution den 1 augusti 1698 uppräknade latinska benämningar å läkemedel, som endast apotekare ega försälja, lär icke mera förekomma inom apoteksrörelsen, och med en annan del af beteckningarne afses numera helt andra varor, än då kongl. resolutionen såg dagen, hvarigenom tvekan om lagbudets rätta mening lätteligen kan uppstå och en osäkerhet vid lagtillämpningen göra sig gällande.

Bötesbeloppet, 50 daler silfvermynt, hvilket efter dåvarande myntvärde väl var nog för att upprätthålla aktning för lagen, är till följd af penningvärdets sjunkning icke vidare tillräckligt för att gifva tillbörligt kraft åt lagbuden.

Den oklarhet, som hvilar öfver ifrågavarande bestämmelser, lägger äfven svårigheter i vägen för de myndigheter, hvilka fått sig anförtrodt att vaka öfver bestämmelsernas efterlefnad. Att så är, framgår otvetydigt af de skiljaktiga slut, hvar till domstolarne kommit uti mål angående brott mot lagstadgandena och af den varsamhet, åklagaremyndigheten iakttagit vid åtalande af förseelser mot desamma. Förhållandena äro dock för närvarande icke sådana, att ett kraftigt ingripande emot oegentligheter just af sådan art, som man med berörda stadganden velat förebygga, kan anses olämpligt eller af behofvet icke påkalladt.

Följderna af att lagstiftningen uti anmärkta hänseenden icke fått hålla jemna steg med utvecklingen af den verksamhet, den afser att hägna och ordna, hafva trädt i dagen på ett ganska beklagligt sätt. Under de senare årtiondena hafva nemligen allt mer och mer tilltagit försäljning af ämnen, såsom salfvor, pulver, tinkturer och andra kemisk-tekniska preparat, om hvars beståndsdelar och beredning allmänheten vanligen lemnas i okunnighet, men som i tidningar, anslag och cirkulär högeligen lofprisas för deras helsostärkande eller sjukdomar botande egenskaper; och tillverkarne eller försäljarne deraf, hvilka oftast äro personer utan insigt eller erfarenhet uti läkemedels sammansättning och tillagning eller uti sjukdomars orsaker, verkningar och behandling, täfla i braskande och öfverdrifna meddelanden om medlens förträfflighet eller ofelbarhet att bota sjukdomar och lidanden af den mest olikartade beskaffenhet, för att såmedelst egga en godtrogen och kritiklös allmänhets köplust. Prisen, som betingas för varorna, äro äfven högt uppdrifna och i de flesta fall mångfaldiga gånger öfverstigande varornas verkliga handelsvärden. En del af dessa varor, som skickas ut i marknaden, kan ju möjligen vara till någon medicinsk nytta, men den öfvervägande delen af dem torde vara i det närmaste värdelös för de uppgifna ändamålen och till och med kunna medföra skadliga verkningar. Denna affärsverksamhet torde emellertid kunna stämplas såsom ett hänsynslöst ockrande på okunnigheten och godtrogenheten. Härmed vill jag dock ej hafva sagt, att alla dessa varor äro hänförliga till sådana, som endast af apotekare få till salu hållas, eller att hvarje försäljning deraf bör som oloflig betraktas.

På åtskilliga orter blomstrar ännu qvacksalfveriet eller obehöriga personers utöfvande af läkareverksamhet; och förtroendet från allmänhetens sida till qvacksalfvarne, äfven till sådana, som synas sakna hvarje förutsättning för ett rätt bedömande af sjukdomar, är ofta så stort, att många af dem hafva en omfattande och inbringande praktik. Om än det icke bör förnekas, att i många fall, då läkare icke är till hands, en dertill icke legitimerad persons behandling af yttre åkommor af mindre allvarlig art eller af skador genom olyckshändelser kan vara på sin plats och verka godt, torde det dock vara önskligt, att en fortsatt behandling af mera svårartade yttre skador och af inre sjukdomar öfverlemnas åt läkaren, hvilken genom studier och erfarenhet vunnit skicklighet dertill. Qvacksalfveriet har äfven den faran med sig, att genom qvacksalfvarnes förespeglingar om det ondas botande den sjuke förledes att ej vända sig till läkaren, förrän sjukdomen tagit den utbredning, att läkandet högeligen försvåras eller kanske omöjliggjorts. Att detta ej sällan inträffar, kan säkerligen vitsordas af många läkare.

Det straff för obehörigt utöfvande af läkareverksamhet och olaglig försäljning af läkemedel, som gällande författningar stadga, eller böter af 12 kronor 50 öre, är uppenbarligen icke tillräckligt för att stäffa eller begränsa de anmärkta missförhållandena och skydda allmänheten från att göras till föremål för en af vinningslystnad alstrad spekulation, som ofta inbringar betydande vinst. Det ringa straffet står icke heller i öfverensstämmelse med de straffbestämmelser, som införts i åtskilliga senare utkomna författningar inom medicinalväsendet. Så t. ex. kan en person genom att å en annan utdraga en tand, utan att vara dertill legitimerad, ådraga sig böter af ända till 500 kronor, då deremot en qvacksalfvare, som origtigt behandlar en sjuk person med påföljd att denne deraf tager obotlig skada, första gången undslipper med ett bötesbelopp af 12 kronor 50 öre. Att detta är en ojämnhet i lagstiftningen, som bör undanröjas, är i ögonen fallande.

På grund häraf och då det synes mig vara angeläget, att de omkring 200 år gamla bestämmelserna om utöfvande af läkareverksamhet och om handel med läkemedel ersättas med andra, mera klara och fullständiga samt mera tidsenliga och mera skärpta, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till nya bestämmelser angående utöfvande af läkareverksamhet och handel med läkemedel.

Om remiss till utskott anhålles.

Stockholm den 27 januari 1895.

I. von Stapelmohr.